

SZENTKUTHY MIKLÓS

Az alázat kalendáriuma (1935-36)

RÉSZLET

Beardsley mint 19. század:

A kompiláció: szentivánéji tündérvilág; vad, életbő naturalizmus; dekadens szalon-atmoszféra. Egy festő jellemzésének lehetőségei:

– vagy ezer nüanszot jegyzek fel, s akkor egyik festő irodalmi portréja olyan lesz, mint a másiké, mivel az olvasó csak két dolgot jegyez meg az egészből: 1) rengeteg elem van itt is, ott is, 2) csupa antitézis, mint pl. „tündériesség” és „naturalizmus” stb.

– vagy a legegyszerűbb szembetűnő vonást írom fel, mint pl. Beardsleynél, hogy „fehér és fekete”.

A 19. század nagy század: értelmetlenné teszi az „eredetiség” és „epigonság” ellentétét. A Beardsley-képek az émélyig epigonjellegűek, de éppoly élesen eredetiek is.

Mi a szerepe és lényege a rengeteg Pierrot- és Harlekin-figurának? Talán a középkori Sátán és a századvégi mondásosság összeegyeztetése? Erotikus-e mindenekelőtt, avagy költői? Dekoratív alak, légius alak, valahogy a parfüm szerepével azonos egy durván materialista korban. Egy igazi vagy sematikus középkorban a parfüm lehetett tiszta „idealizmus”, az Izoldák Platón-párája; s egy „neue Sachlich”-korban lehetett titokzatos anyag, átlátszó realitás. A 19. században sem ez, sem az előbbi, hanem valami sajátos keveréke a spleennek és orvosi nyerseségnek, a kaméliás hölgy csöndes hisztériájának és a boncolótermek légkörének.

Parfüm, Pierrot és általában a „légiesség”, ugyanakkor, midőn Zola is jelszó és vakon hitt eredmény. A pikantéria és a bonctani meztelenség ily közel egymáshoz! Nem nagy-e az a század, mely ilyen kapcsolatokat tud teremteni – nem fáradt és pacsmagoló eklekticizmusból, hanem szervesen és lényegszerűen?

A fehér és a fekete: felveti a *dekoratívság* fogalmát, mégpedig a maga abszolút voltában. A „dekórum” kérdése persze Pierrot-kérdés és parfümkérdés: hogyan függ össze azzal a pozitivistával, mohó naturalizmussal, mely a századnak szintén kincse? Toulouse-Lautrec és Beardsley nagyon rokonok, ez kétségtelen.

Kétféle forma: 1) az onduláló, és 2) a groteszk, nyomorított. A harlekin-ruha rendkívül alkalmas bizonyos erotikusan duzzadt és ívelő formák kiélésére. Érdekesekek a stilizált arányok: különösen ingadozik egy-egy óriás bugyogó vagy gallér, másli vagy mandzsetta az *abszurdul* nagy és a naturalisztikusan hű méretek között.

A Beardsley-féle „stilizálás” életem és alkotni akarásom egyik legvégzetesebb problémája: a formát számomra mindig az az életteli intenzitás adja meg, mellyel a témám felett izgulok. Stilizálás = a téma realitása helyett a téma iránti *érdeklődés* realitását adni.

A könyvkereskedő, vén szemüveges mackó: *harlekin*-ruhában van. Az ember tapinthatóan érzi ennek a játéknak törvényszerűségét. Van-e különbség a szexuális perverzitás és a rajzolás ún. autonóm vonal-inspirációi és törvényei között? A „Pierrot-Bouquin” azonos egy férfinak öltözött perverz nővel vagy állatbőrbe maskarált Caligulával, ugyanakkor annak a „szimpla”

rajzoló-örömmel a kifejezése, hogy egyetlen vonallal formát, anyagot, kompakt teret varázsol a papírra. A két öröm egy?

Egy fekete kesztyű. Nem a kesztyű-e a legvilágítóbb jelképe a stilizálásnak? Anatómia és metafora egyszerre.

A 19. század kritizáló, leleplező kedve: mennyi túlzottan rokokó alak, parókákkal, krinolinokkal, csatos cipőkkel és kandaláberekkel, de a legtöbbje ordenáré Balzac-pofa, vásárcsarnoki paraszt-faun, rikácsoló hentes-hetéra. Két öröm egyszerre: 1) a legfiligránabb kor formanyelvét a kompromittáló vaskos ordenárságot egybegyűmni, és 2) az öncélú vonal-erotikát kiélni – erre legjobb ürügy a rokokó paróka és a krinolin.

A dürieri fametszet fehérje és feketéje s a Beardsley-féle fehér és fekete. Beardsleynél egyszerűen a tér erotizálása, kétneművé tépése és vetkőztetése: ami fehér, már ab ovo akt.

A kétféle naturalizmus mennyire megkülönböztethető:

1) amelyik tudatos ábrázolása az ocsmánynak,

2) melyet csak a ceruza, a rajz autonóm, atematikus ritmusa követel. Ilyen őrző szeméretlenségben sehol sem szórták az emberek elé a tiszta „szecessziót” és a legkatalogizálhatóbb valóságot – valóságon persze itt mindig *rítat* érve.

Milyen végtelen különbség van (bár ha szavakkal írom le a kettőt, jóformán ugyanazt kell mondanom) a nagy üres felületek használatában egy Beardsley-rajzon (lásd a *Yellow Book* számára készült cím- és hátlapokat) és egy mai új-sachlich plakáton. A „pszichológiai” úr: a mai mértani úr. Beardsleynél az üres tér dezillúzió vagy a tér perverz exhibicionizmusa, az ibseni Oswald lelki betegsége, Verlaine halála, az oroszok nihilizmusa. Mindig érezni az értelmét, az érzelmi okát, a jelképszerűségét. A neue Sachlichkeit üres terei: matematikai ürességek, ami nem jelent intenzitáshiányt, sőt.

Valahol már érintettem a „konvencionális misztérium” kérdését: azokat a festészeti témákat, melyek abszurdak és mégis a legnagyobb könnyedséggel olvadnak bele mindennapi képzeletvilágunkba. Pl. Beardsleynél: erdei tisztáson állva, kalapban és rokokó ruhában zongorázó nő. Milyen végtelenül nevezetes pillanat ez a művészetben – még teljesen benne van a „rég” művészet („rég”: precíz szó!) azon vonása, hogy csak embléma, dísz, szelíd pedagógia és enyhe pihenés legyen, ugyanakkor már teljes kísértetiességében ott lángol a szürrealizmus, mely a művészetben a legbiologikusabb determinációkat akarja kiélni. Művészet: mint szalon-pipere, és művészet: mint abszurd-fokon életszerű nyers élet; ezt a két mesebelien éles ellentétet tudja egyesíteni a 19. század. *Nagy század*.

E zongorázó rokokó Diana mellett is téglalap alakú üres tér látható: tér-onánia és tér-dezillúzió. Érdekes a három torzó vagy „pillanatfelvétel” a három korban:

a) a Boucher-féle pikáns pillanat,

b) a Beardsley-féle filozofikus pillanat és

c) a neue Sachlichkeit pillanatképe, a fizikai, laboratóriumi pillanat.

Mondhatnám így is: a) szociális, b) költői, c) tudományos pillanat.

Mennyire angol a Beardsley, rokon Dickensszel: a hetérákat is csak *Alice in Wonderland*-stílusban tudja ábrázolni – tulajdonképpen Toulouse-Lautrec gyermekmese-stílusában. Mikor egy lehetetlen nagy parókát rajzol, az ember szinte hallja a mesemondó hangját: „egy nagy-naagy paróka volt a király fején”.

Night Piece: nem a rengeteg koromfekete felület teszi az éjféli képet éjfélivé, hanem a háttérben lévő *szürke*, homályos házak. Ez a rokokó ruha: óriási sleppes szoknya, végtelen kontyos frizura, fantasztikus másli-dzsungelekbe vesző pagoda. Örökké izgató ezt egy mai úszótrikós nő mellé állítani: milyen egyenrangúak. A Beardsley-nő öltözködésében kifejezi azt az *intenzitást*, melyet a női test jelent, mintha a nő azokba a vonalakba öltözött volna e korban, melyeket a férfi firkál az itatóspapírra, élesen kínzó vágyai idején. A rokokó nő

ruhája: *stilizált* erotika; a 20. századi úszótrikós nő: *tudományos* erotika. Itt derül ki, hogy teljesen eldönthetetlen: a „stilizálás” vagy a „tudományos Sachlichkeit” fejezi-e ki valószerűbben a valóságot.

Örök misztérium – forma, mely mindig a legkísértetesebb hatást teszi – az abszolút pengeéles *profil*. Ilyen a *Night Piece* nője (talán ez az attitűd a legnightabb nightja), s ilyen a *Portrait of Mrs Patrick Campbell*. Mi a profil titka? Az ember itt nem jellem, nem pszichologikum, hanem *vonat*, ami már a csontvázhoz s a halálhoz hasonló. Halál s mégis élő élet: mindenesetre e kettőt együtt élvezzük a profilban. Sokkal ritkábban látjuk magunkat oldalról, mint előlről. Irányt fejez ki, menetet, végzetszerű haladást, az idő tragikus-elegáns processzióját. Magányt, önzést, vallásos diszkréciót jelent. Leegyszerűsítés: a karok, szemek, lábak unalmas duplikátumai helyébe egy-egy elemet helyez csak; a profil-ember ezáltal úgy viszonylik az *en face*-hoz, mint az a párizsi parfümüzlet, mely csak egyetlen cikláment rak ki az üvegkalitkájába, a vásári bolthoz, mely kétszáz üvegcsét a pultra rámol. Tehát aszketikus (öncsonkító!) elegancia. Kétségtelenül kísértet, szellem.

Egészen „kis” technikai változtatásokon múlik a rendkívül „nagy” különbség a művészi hatásban. Pl. a fekete-fehér pontok és vonalak sűrűségének változtatásában. Hasonlítsd össze pl. a *Rape of the Lock* végtelenbe vesző pont-spórát a *Yellow Book* néhány képével, pl. azzal, melyen egy tollas, sétatálcás hölgy közeledik a kerti utakon egy ládából növő fához. Össze kell hasonlítani két kézimotot: az apró vesszőket zsúfoló Van Goghét és egy brüsszeli csipkeverő lányét. Két linearitás-élmény: abszolút lineáris mind a kettő, de abszolút különbözőek: a „krikszkraksz” és a „csipke”.

A stilizáló dekoratív művészetnek van egy érdekes, hogy úgy mondjam, „morális” vonása: elvész a különbség a paródia és az idealizálás, a karikatúra és a szerelem között.

A marionett éppoly kedvenc, mint a bohóc. A *báb* másféle kísértetiessége, mint a *profilé*. A bábszínház és általában a színház. Volt-e a fin de siècle annyira *fin*, mint a 19-é? A képen a háttér egy „minimális” reneszánsz kapu: kilátás egy ugyanilyen stílusú kőrácsra és palotára. Egy letűnt művészeti korszak csak úgy szerepel itt, mint jobb sarki behajtás egy névjegyen; ez örök izgalom, és nem tudom, hogy valaha eldöntöm-e vagy összeegyeztetem-e (az efféle döntések persze mindig a morál, az akarat dolgai, nem az intellektusé), mi hát az „igazi” művészi kifejezés: ez az elegánsan célozgató, egy részletet kiragadó, vagy az örületig teljességben analizáló? Mindkettő hazugság? Mindkettő igazság?

*

Ha egyszer valaki a lelkiismeret teljességével halmozódó élményeinek parancsoló zuhatagában felvetette azt a kérdést, hogy „élet és művészet”, az el van veszve. Aki nem a művészetből csinálja a művészetet, hanem az életből, az életért és az életnek, az nem is lesz művészet. Természetes, hogy nincs nevetségesebb és kiállhatatlanabb dolog, mint mikor egészen élményszegény, sem égő intellektussal, sem virágzó érzékszervekkel nem rendelkező kis zurnaliszták „művészeknek”, „klasszicistáknak”, „előkelően szelektíveknek” érzik magukat; lépten-nyomon nyegle aforisztikus pózokban tesznek efféle kijelentéseket: „az irodalom: mondatszerkesztés”, „a mű az élmények ellenére születik meg”, „többet ér egy harmonikus kroki, mint egy kaotikus felfedezés-halmaz” stb. Akik ily könnyed, vasárnapi számba szórható kijelentéseket tesznek, csak azt igazolják, hogy sohasem kellett tragikus kínok között elmondaniok: „Lyfe came too anear to mee”. Ezek egyszerűen rutinisták, akik mikor szürke mondatokat írnak (s erre a szürkeségre oly büszkék, hogy húszsoros lapalja-jegyzetekben hívják fel a közönség figyelmét: „vigyázat, én nem holmi olcsó barokk templomhomlokzat vagyok, hanem elegáns szürke tűzfal!”) – mikor szürke mondatokat írnak, egyáltalán nem

fojtottak el öt metaforát és tíz véres élményt! A metafora eszükbe sem jutott, az élményt soha át nem élték. Ahogy még Racine sem hagyott ki semmit, nem egyszerűsített le semmit: ha kevés benne a metafora, akkor kizárólag azért kevés, mert kevés jutott eszébe. „Leegyszerűsítő”, szelektív művészek még nem voltak a világon, de egyszerűek és hiányosak vannak.

Őrületség volna ezen könnyedén „szelektív” zsurnaliszták képmutató „klasszicizmusával” szemben az „élet”, a belső anarchia, a vitális zsúfoltság, az organikus millió-sejtűség ideálját állítani. De tagadhatatlan, hogy ha már a nyers pártállás (mindig hazug) alternatívájába kerülök, akkor az élet mellé kell állnom, és ezen attitűdöm egyformán művészi, morális és biológikus bennem. Naiv-felvilágosult tisztasággal hierarchiában látom a dolgokat, s az élet nélküli művészetben sokkal kevesebbet látok az egész lét és az egész halál, a teljes emberi és természeti sors szempontjából – s ezek a fogalmak igazán nem német pátosz grammatikai mumusai, hanem primitív, mindennapi valóságok és tapasztalatok. Mikor az életemet a lehető legtökéletesebben akarom, világos, hogy sem az életet, a romantikusan halmozódó élményt, sem a művészetet, az életen kívül és felül álló, szinte a matematikához hasonlóan öncélú és önálló opust nem kereshetem. Élmény és opus megkülönböztetése egy-egy jelentéktelen gyakorlati, technikai pillanatban érdekelhet, de alapjában véve, *on a large scale*, soha. Mikor az élet teljességét akarom átélni, átnézni, áttapintani és átintellektualizálni: a vasárnapi zsurnálok állítólagos klasszicistája előkelően elfintorítja az orrát, bennem kamasz-romantikát, az onániával egyenlő kórértékű és -jelentőségű hipochondriát lát; s ha a neurózis enyhítő körülményét el is ejti, sznobnak, intellektuális pozórnek deklarál. Mintha a világon nem volna más embertípus, aki észrevehetné a totalitás *illúzióját*, csak a cikk- és novella-automata. Mintha az én „teljes valóság”-szomszámhoz nem tartoznék hozzá ennek a szomszám a kritikája és tragikus likvidálása is: nem hirtelen öngúny, nem vénasszonyos sápiózások alakjában, nem is mint az ellenfelet előző félig diplomatikus, félig otromba irónia, hanem egyszerűen mint probléma, mint izgalmas aktualitás. Az eunuch-klasszicistákból éppen ez hiányzik: sohasem problematikusak önmaguk számára, vígan viselik meddőségük felett a „szelekció” papiospajzsát. Nem tudok nevetségesebb típust elképzelni, mint a problémáira büszke embert, azt, aki – csak azért, mert Midásként minden kérdéssé, kinná, dilemmává és senyvesztő paradoxonná válik kezei között – intellektusnak, herosznak vagy pláne művésznek képzele magát. De nem ismerek erkölcstelenebb vigéctet sem a világon, mint aki csak azért, mert véletlenül bornírtsággal „áldotta meg” az Isten, és ezért a művészet szűk dimenzióiban egypár fit bagatellet tud szervírozni embertársai számára – az élet *teljes* életszerűségével küzdő embert sematikusán gúnyoló jelzők sorával illeti.

*

A művészetet kétféleképpen lehet definiálni:

- 1) elméleti úton konstruálok meg, millió tapasztalat-szilánk alapján,
- 2) vagy egyszerűen aktív tetszéseim és gyönyörködéseim témáit (kevés van) kinevezem minden további intellektuális aggály és boncolgatás nélkül „ideális” opusoknak.

Mind a kettő természetesen relatív lesz, de nem az-e a művészet lényege, hogy nem definiálható? Nem olyan értelemben nem definiálható, hogy „végtelenül bonyolult” vagy „illanó idomú kérdés”, hanem hogy ő maga a „Nem-Definíció”, az örök lehetőség, ő az, akinél minden pillanatban előfordulhat, hogy saját maga százszázalékos ellentétévé válhat, úgy, hogy még mindig száz százalékban azonos önmagával. Ő az, aki egy kor vagy egy csoport felfogása szerint abszolút ellentéte „élmény”-nek, „élet”-nek és „valóság”-nak, de valaki meg tudja mutatni, hogy ami legnagyobb ellentétének látszott eddig (pl. a realitás – s itt a pro domo), az

életfenntartó centruma, legdöntőbb kritériuma. „Élet”, „tudomány”, „művészet”: ezek mint megkülönböztetések hamarosan oly nevetségesek lesznek, mint a középkor fegyverei vagy a pápuák kosztümjei.

Érzékszerveink vannak, *intellektusunk* van, és a *halál* bizonyos. Ez a három egzisztenciális vonásunk, ha teljesen használjuk, nem ismer különbséget, határvonalat napló és opus, formula és metafora, személyes kaland és örök dogma között. A valóság emberének nincs álma és mestersége, nincsenek szeszélyei és *ex cathedra* megállapításai, nincs külön budoárja és külön katedrája, nincs magánélete és közérdekű agyfunkciója. Minden egybefolyik nála, s ez az egybefolyás *nem* káosz, nem zagyva flux, ahogy kémiai összetételek sem zűrzavart, hanem éppen hogy élet-fitnessst és „klasszikus” (dear wort) eredményességet jelentenek.

*

Egész életemben egyebet sem élek át, mint azt a strófát vagy jelenetet Villon egy versében, mikor összehasonlítja a maga züllött, útonálló életét a palástosan, nyakláncosan körmenetelő főpapokéval és professzorokéval. Mi ez az örök ellentét az élő élet és az egyetemi szak, a korlátok közé húzódó „fakultás” között? Miért van az, hogy az én Beardsley-jegyzeteim mindig csak „szakszerűtlen” *aperçuk*, a dilettancia legföljebb „találó” megjegyzései lehetnek. Miért? – mert az életembe vannak olvasztva, mert úgy törődöm Beardsleyvel, ahogy azt Beardsley leginkább szerette volna. S egy másik kommentár – melyből érezni, hogy szerzőjének élete („intimitása”, „lírája”) teljesen távol áll Beardsley problémáitól – rögtön igazságnak tűnik, rögtön egyetemi katedrával kecsegtet.

Hogy lehetett ezt a rendszert ilyen tökéletesen kialakítani: nem az igazság a fontos, hanem a szubjektivitásmentesség? Ilyen hazug és aljas egyenletek forgalomba kerülhettek: „szubjektív = nem igaz”, „objektív = igaz”.

„Apró finomság” és „démonikus mindent leleplezés”: ez a különbség értelmetlen bizonyos rajzbeli vagy női szabászati területeken. A Beardsley-színpadon a reneszánsz kapuívén belül két zsinór lóg: az egyik kissé magasabban ível, mint a másik. Ez a hajszálnyi aszimmetria adja meg a színpad *teljes* balanszát, értelmét.

A *kompozíció* kérdése. Az egyik felfogás: adva van az élmények, tervek vitális (horribile dictu!) káosza, és a művész „rendező agya”, racionális józansága ezeket egy tudatos rendbe fésüli. Másik felfogás: adva van az 1. számú vitális állapot, az élmények habzó kémiája, s erre jön reakcióképpen (mint erekcióra az ejakuláció) a 2. számú, éppolyan vitális állapot: a formaerotika, melyben semmi racionális, az életivel szembehelyezkedő nincsen.

Egy másik „finomság”: a kis pojáca ruháján oldalt egy hasadás van, mely fönt nagy mászlival, lent kis csokorral van befejezve. Kis részlet, de valami egészen elementáris ösztönünket elégíti ki e rajzbeli vagy szabászati trükk. Egyszerre seb és gyógyítás, hasadás és béke, anarchia és etikett.

Lyfe came too anear to mee: A valóságnak nagyobb valóság-presztízsét, mint amellyel most vesz körül, mint amellyel az utolsó két hétben fojtogatott, nehezen tudom elképzelni. Méltó pillanatban lapozom Beardsley két albumát: élesebben aligha csörrent még dekoráció és valóság, verlainé-i *Fâtes galantes* és naplószerű, mindennapi, minden pillanati valóság. Miért oly fantasztikusan fontos számomra a valóság? Őszinte és igaz dolog-e, mikor a nyers alternatívában a valóság mellé állok a művészettel szemben? Nem éppen kis esztéta (vagy nagy esztéta?) módjára a művészet érdekében szeretem-e a valóságot? Lehet. De kétségtelen, hogy elsősorban morális szempontból állok a valóság mellett: Isten előtt az *életem* a lényeges, nem az alkotásaim – az opus túlságosan determinált mechanizmus szerint történik, hogysen a szabadság Molinista Ínyence kedvét lelje benne.

A gondolat: *a)* egyrészt millió pszichológiai villanás, követhetetlen szikra, aranyhal-lúdbőr és optikai buborék, másrészt *b)* mondat, nyelvtan, retorika, tollvezető kéz izma, beszélő száj szimetriakereső, fiziológiai, reflexjellegű kényelme. Érdeemes egyáltalában felvetni élet és művészet viszonyát, mikor egészen bizonyos, hogy „örök káosz” és „kinyalt retorika” között abszolúte *non datur tertium* a gondolkozás területén?

*

Micsoda rossz antagonizmus ez: a *pillanat* szinte végtelen szabadsága s az *agy* és az *érzésvilág* szinte végtelen determináltsága. Tegnap egy életbeli esemény: nem én számítottam ki, más játszotta a főszerepet, s épp ezért rendkívül erősen hatott, „csoda” volt, ha reakcióim nem is futhattak le másképp, mint sémáikon. Ma afféle „eszmélkedés” egynemely művészi kérdésen: a gondolkozás belső mechanikája (egybe sincs, mint mechanikája) szinte ijesztően elfelejteti, megsemmisíti a tegnapi élményt, a „szabad pillanatot”. Az következne ebből, hogy íme, kár volt oly végtelenül fontosnak tartani az *élményt* tegnap, ma kiderült, hogy a *gondolat* mégiscsak fontosabb, mint a legföljebb pletykatémának jó esemény és kaland? Nem. Mert a gondolatot éppen ez az öncélú mechanikája kompromittálja; nem valamely örök dolog semmisíti meg itt az efemert, nem valami igazság egy tévedést, hanem egy vak körben forgó processzus egy másik vak intermezzót.

Életbeli élmény és önállósult gondolkozás: mindkettő meddőségével kapcsolatban eszembe jutott, amit múltkor a filozófia és matematika különbségéről mondtam: a filozófiának csak témája van, de nincs precíziója; témája zérus, hacsak nem éppen ez a témátlan precizitása. Az élménynek (táj! nő! virág!) van témája, de szervetlen atom mindig, koordináta nélküli pont, semmihez sem tartozik, torzó, irracionális, oktalan és céltalan valami – éppen a *tiszta valami*, az örült objektivitás és szabadság; a gondolat már csupa koordináta, csupa ok-és cél-szomj, csupa perspektíva-izgalom, de *ab ovo* kizár minden témát: a logikai agymechanizmus a maga természeti törvényei szerint megsemmisíti, öli a témát, az élményre való emlékezést. *Marvel*: halott maradsz örökre. *Marvel-teória* vagy Beardsley-teória: feküdj mellé testvér-halottnak.

Mint ahogy éjféle vízbe merült kopoltyús kormánylapát jobbra s balra szakítja a hullámokat, úgy tetted fekete nereida-tested életem s művem közé, felforgató *Marvel*. Míg sötét szárnyad önző augur-geisztussal nem szakította életem idegen „észak s dél” ellenséges régióira, addig művem s mindennapom, írásaim s üdvösségem úgy egymásba cikáztak, egymásba fonódtak, mint szökőkút vízgyöngyei a nappal: szikra vízen táncolt, s új víz-kedvre szökkent a forrás a homlokán csillogó naptól. De most? Szerelmed haltestű éjszakája lobog vak függönyként nap és forrás válaszútján. Pillanatról pillanatra számtani kockavetést kell tennem sorsom s képzeletem között; szinte két test vagyok: Dürer-nyers aktként érzem sodródó élettörténetem, gombolygó köldökzsínorként, párka-kerekeken futva *Marvel* öléből az ördög ölébe, s tőle szakadt második testként tapintom az álmodni akaró álmodozót. Ki tudja életemet s művem, e két szörnyű idegenséget bennem, közös szövedékbe fonni? Jobbra várnak a szentek, tiara-gubós pápák és botanikai antik istenek, enéletem s enhalálom nagy hipochondriái, mindennapjaim spórázó, fojtó hazugság-mozaikja, a *Marvel*-quiproquo minden fintora, átka; s balra a művek által való ön-tagadásom, a tervek ködösen kéklő idegen szirmai, melyekben sem *Marvel*, sem én, sem Isten intrikás hernyója nem kanyarog, sors és élettagadó fikció az egész, öncélú csodája a *nélkülem*-nek.

*

Van egy „író” irodalom és egy „alluzív”, csak célzó irodalom: az első öncélú, ott a mű az érdekes, a mű a szépség, a mű pótol mindent, eltakarja, felejteti, magyarázza, értelemmé teszi a valóságot; valóság és mű hátborzongató ellentétében, harcában abszolút biztonsággal a *mű* mellé áll, egyetlen gesztussal végezve a legparadoxabb műveletet: megsemmisítve a valóságot, ugyanakkor végtelen metafizikai intenzitást adva ennek a valóságnak.

Az én irodalmam nem ilyen irodalom; az én írásaim célja: riasztó türelmetlenséggel, egy próféta érzelmi és intellektuális csökönységével felhívni a figyelmet a valóságra, tárgyak, titkok, betegségek, istenek, relációk, skálák, érzések, agy-eszkapádok fantasztikus gazdagságára, s ha a valóságot már felidéztem, ha az isten, a reláció, a kép megjelent, vagy legalábbis az út feljűk felderengett, akkor mint irodalom, mint írás, mint mondat és mint jelző, mint exhibicionizmus vagy epika, mint elmélet vagy jambikus versvázlat, teljesen el akar tűnni: többé *mint szöveg* egyáltalán nem akar létezni.

Sokszor, sőt állandóan felvetem a kérdést: de hát nem tiszta nonszensz-e ezt a fából vaskarikát erőltetni, szöveget írni előre megfontolt szövegtagadással, szövegellenességgel? Nonszensz egy bizonyos logikai síkban, de a világban millió sík, millió perspektíva van. Sohasem tudom elfelejteni azt a kaktuszt, melyet egy virágházban láttam: ezer spárgával volt ezer mesterséges léchez, kampóhoz rögzítve; ha nem segítik ilyen rafinált támasztó- és kapaszkodó-szerkezettel, elpusztul. Vagyis az élet óriási életenergiát ad olyan növényeknek, melyek halálra születtek. Nem ilyen típusú „biológiai nonszensz”-energia dolgozik-e bennem is? Az élet nem a poétika szabályai szerint termeli az írókat, vígan kitelik tőle olyan alkat produkálása, melyben egyformán van meg a mély irodalom-(=szöveg)-ellenesség, mondat-tagadás, párosulva egy végzetes mégiscsak irodalomra utaltsággal. Az élet nem törődik afféle skatulyákkal, hogy ez itt „alkotó művész”, ez a másik meg „meddőn morfondírozó hipochonder”. Nem ismer ilyen különbséget, hogy „ez itt zenész”, „az meg ott festő”. Az élet komplex erőket szokott kavarni, keresztezni, szárnyakat ad halaknak, kopoltyút madaraknak, öngyilkos-nagy leveleket cérnavékony virágszálnak, bimbókat embrióknak, vad anti-literatúrát vad csak-literatúrának.

Tévedés volna ezekben a megjegyzésekben bármiféle *apologia pro literatura sua*t látni! nem a radikális irodalomellenességet akarom gyáván visszakoldulni az irodalomba. Egyszerűen a „tiszta irodalom” és a „tiszta nem-irodalom” megkülönböztetését óhajtom megszüntetni, és ezen kategória-pedánság helyébe azt a szimpla érdeklődést tenni, melynek ez a princípiuma: „van előttem egy jelenség, mellékes, hogy irodalom-e vagy biológiai mechanizmus, szintaxis-e vagy leltár; azt kérдем csupán: van-e benne olyan elem, vagy elemek, melyek az egész természeti és emberi lét szempontjából jelentőségteljesek, melyek az élettel organikus kapcsolatban vannak, s így az én életemet (az „olvasó” vagy „szemlélő” életét) gazdagabbá, végzetesebbé, precízebbé teszik?

Természetes, hogy egy, csak zárt iskolás kategóriákban gondolkozni tudó ember („ez az élet”, „ez a művészet”) egyszerűen úgy fogalmazza meg a dolgot: „nem lehet a rossz irodalmat a biológikum gyenge papiros-álarcával mentegetni, rossz mondatnak kaktusz-analógiával, zagyva szerkezettelenségnek Drisch-féle biológiai ábrákkal alibiket keresni”. Mintha erről volna szó! Nem. Van egy ember, aki a valóság, a lét iránti határtalan izgalmában, a valóság teljesebb felfedezésére irányuló és pillanatról pillanatra növekvő türelmetlenségében úgy látja, hogy ezen conquistador-úton nagyon is kicsinyes és használhatatlan dobozok az „irodalmias irodalom” és az „életszerű élet”. Ezen az úton – melyen bizonyára új attitűdök kellene, az eddigieknél sokkal komplexebb, szétágazóbb képességeket egyesítő szellemi beállítottságok – , ezen az úton oly mindegy: irodalom-e vagy élet, esztétikum-e vagy morál, giccs-e valamilyen zimperlich esztétika szempontjából, vagy betegség-e valamilyen nyífi-nyafi idegszanatóriumból. „... 't was the *name* that broke the heart” – ahogy egy 17. századi angol

költő írta: rá kell jönnünk, hogy „élet” és „művészet” nem reális különbségek vagy legalábbis nem örökre szóló reális különbségek, hanem *nevek*: a hozzájuk való ragaszkodás nem a valóság elfogadása, hanem nominalista idegesség.

*

Olvasom a fenti Marvel-zsoltár zsúfolt, tárgyat tárgyra toloncoló retorikus mondatait: hogy viszonylik itt a „valóság” és „szöveg”? Hányféle metafora-ingben áll a költészet ágya mellett az a nő? „Kopolyús kormánylapát”: mindjárt a jelző olyan, hogy egy egészen önálló főnevet, tárgyat lop a másik tárgy mellé. Olyan dolog, mintha valaki külföldön vett volna egy kalapot, és azt úgy óhajtáná a hazai vámon átcsempészni, hogy rányomja régi kalapjára, s ezzel a meglehetősen egzotikus dupla coiffure-rel fogadná a kupéba lépő fináncot. Tovább: *fekete nereida-tested, augur gesztusú sötét szárnyad, haltestű éjszaka, vak függöny* – nem is beszélve az igék alattomos zsákjában becsempészett különböző mozdulatokról: *balszerű úszás, lánggal lobogás, méhből köldökzsinór-gombolyítás* és a *passzív napóra-tűként való végzetes egy helyben állás*. Tárgynak és mozgásnak ez a szövegbe zsúfolása: irodalomtalan, geil, mondat-repesztő. De nem lehet a mondatot *elfelejteni*? Annyira egyoldalú (vagy ha tetszik, következetes és érzékeny) esztéták vagyunk, hogy nem tudjuk átadni magunkat rögtön a tárgynak, a témák sorának?

Gyerekkoromban rengeteget rajzoltam, festettem, és az akkori „technikám” tökéletes előképe volt annak az (egyelőre abszurdnak látszó) olvasási technikának, melyet egynémely iratommal kapcsolatban képzelek. Miután már rengeteg színt és formát, kontúrt és foltot rétegeztem egymás fölé és keresztbe, fogtam a rajzlapot, bevitettem a fürdőszobába, és néhány másodpercig ráeresztettem a vizet a csapból: el akartam *felejtetni* a nézővel és magammal a „nyers” képet, a nyers vonalakat és színeket, melyeket csak *valóságidéző, alluzív* varázsszavaknak tekintettem, kulcsoknak, melyeket az ember teljesen elfelejt, ha a kapuk kinyíltak.

Természetes ellenvetés, hogy a művészetben nem létezik ilyen szimplán külön a kulcs és külön a tárgyak felnyitandó világa. Ha egyszer a szöveg mint szöveg abszurd, ez az abszurditás-élményünk olyan erős, hogy szó sem lehet külön, a szöveg *nélkül* élvezni és nézni a szövegben földidézett valóság-elemeket (pl. hal, nereida, kormánylapát, éjszaka, láng, függöny, szárny). Az irodalomban nincs „szöveg” és „belefoglalt tárgy”, a kettő egy: ha a szöveg „elfelejtését” ajánlja az író, öngyilkosságot követ el, mert a szöveggel együtt szétválaszthatatlanul pusztul a tárgy, a szöveg valóságstémája is.

Ez persze, mint annyi más, nem elvi, hanem alkati kérdés: kinek mennyire szívügye a valóság? Ha én volnék a fenti Marvel-darab olvasója, számomra az nem volna egyéb, mint néhány üvegcese, zöld, kék, sárga fiolák sora, egyik ovális, másik cső-vékony, harmadik gömb, melyek mindegyikében valami „egzisztenciál” valóság-sava rejlik, és élvezete abban állna, hogy hol egyiket venném elő, hol a másikat, hol szagolgtatnám az oválisat, hol megkóstolgtatnám a sárgát. Nem mint egységes sorozatot kezelném, hanem képzeletemben *izolálnám* a zsúfoltság egyes elemeit: noha a szövegben elviselhetetlen volna a tömörség (mellékes, hogy a tömörségre éppen a fenti Marvel-sorok a legjobb példák-e), képzeletemben erről szó sem volna, ott sokkal nagyobb, szinte végtelen a tér, ott kopolyú, nereida, éjfél, szökőkút, tiara és párkaorsó külön-külön valózhatják a maguk valóságát, függetlenül irodalom és szöveg alsóbb szféráitól.

Számomra éppen ez az irodalom lényege a zenével szemben: a zenében a zene a fontos, a hang azonos a hanggal, nincs „téma”, melyet jelent vagy kifejez egy „eszköz”; téma és eszköz egyugyanaz, hang az alfa, hang az ómega. Az irodalomban homlokegyenest

ellenkezőleg: minden fontos, csak az irodalom nem, rögtön át kell ugranom a szövegből valami lényegileg másra, mint a szöveg és a szó! A irodalom a par excellence utaló, célzó valami, olyan, mint az iránytű vagy az útmutató nyíl: az északi pólus és a város a fontos az út végén; maga a nyíl, az iránytű: semmi.

*

Egy ideig még csönd lesz, ki tudja, meddig. Tán már holnap reggel a hajnal bimbajából kipattanó pacsirta az alkotás hírére hozza, és a műzsák rég-alvó kórusát ébreszti hozzám? Vagy tán még egy új tél hava is néma kertemre fog borulni, s a karácsonyi ködök mögül nem nyújtom ágam az örökkévalóság felé? De vajon melyik az örökkévalóság? Az írott művek sír fölé tolakvó merev sorai, avagy a pillanat meddő élete, csókok, halálok, kórok, melyeknek nincs folytatásuk, s a semmibe vesznek, mint tavi gyűrű az éjféle csöndbe? Az élet meddő örömei s kínjai mélyén nem több karral hánytorog-e a százkarú isten, mint az opus sznob örökkévalóságában? Nem tudom, de egyelőre hallgassatok, műzsák. A tánc játékos démona ne keresse lábujjával a fiktív taktust, a tragédia vörös hajú lánya ne illessze szorgos kezekkel arcára a maszkot, se zene, se tépelődő história nem kell! Vonuljatok zöld vizek szálatlan-selymű titka köré, az ihlet hallgat, az opus mélyen szunnyad, még mindig az élet malmán viaskodom, mint víz a hintázó lapáton. Kínozzalak érte, csodaarcú Marvel? Hogy macskatalpú szemed gyilkos szelídsége elűzte ágyamról az álmod s tollamról a szó hiúságát, avagy áldjalak-e, mert balga okosságoddal a lét legősibb nihiljét parfümözted felém, s az alkotás naiv hipochondriája helyett a puszta élet önző bálványát faragtd?

*

Mily vékony a boldogság s az öröm indája: éjhúsú erdők, halálteli vizek közt reszket őszi ökörnyálként, lent az Akherón zaja veri irigy lépcsőkké a létet, fent kétségbeesett istenek árnya hull reá, olümposzi lomha csapda. Reszkető fehér szál, átérsz-e épen a sötét világon: didergő lopott kis szerelem, megvédhetlek-e annyi ellenség elől? Hadd fonjam kezemet ájtatos lángod köré, mint az ima aggódó vattáját a gyenge rügyre, hadd óvjalak az alvilág önző szeleitől, hadd zárjam csókom ügyetlen kalitkáiba szirmaidat: nem lehet, hogy a dilettáns jóság a sors áldozata legyen, én szőttem sanda ananké-statiszták között e szálát, legvadabb jeges télben én igéztem ág csúcsára e leheletnyi virágot, s a legfeketebb teológiai szelek között én akartam meggyújtani a lángot; ha így van, én is akarom megmenteni örökre. Te láttad az arcát sok ellenségnek, és könnyezve hoztad félelmedet ölembe, mint vadászkutyák elől elrabolt bágyadt őzikét, veled vagyok s az őzzel, ha gyenge leszek is hozzá, hogy minden alvilági erőt a semmibe űzzek. Ó, tudom azt is, hogy aki néked nyúlánk ellenséged, démonod s éhes leopárd: lelkében éppoly lángja él a szerelemnek, testéből éppoly gyenge hálóját szövi az örömnek, mint te, csak a véletlen szörnyű titka akarta úgy, hogy ebben a játszmában ő legyen a kioltó, s te a gyertya. Mi lesz a vége a bujkálás sötét komédiájának? Ki lesz utoljára láng, s ki végleg sötétség? Szőke Madonna-kéve vagy fekete párduc, vagy tán vörös kísértet váratlan bosszúja fogja kiáltani az öröm ómegáját? A sorsom többé nem lehet sem erkölcs, sem alkotás, sem igazi jóság, sem egész boldogság: ha nem farce egészen a „kötelesség” szava számon, úgy minden dolgom az, hogy ahol a legszentebb asszonyi öröm árva flóráját akartam, ott hazugság s hűség paradox esőivel megmentsem levelét s illatát a féltékeny jövőnek.

*

Elhangzott a szó: meg kell ölni téged. Ölés, ölés: választhatok-e más metafora-tájt hozzád, mint Artemisz vad-zöld erdejét, holddal havas mókust, fenyőt és sárga *[olvashatatlan szó]-golyóktól* gyöngyösülő csöndet? Pedig hold-szent lábad előtt szégyenkezve jár most a metafora, s párnás álarcba rejtezik a gyáva jambus, halál-valód sokkal szörnyűbben üli a lelkem, semhogy a megváltó szépség ne lenne játék előtted. Ott ültél, örök tavasz örök koronája, a jóság szédülő búzája hajadban, szemed játék és szerelem varázsos opálja, melyben nem villant más, mint a hűség tragikus lótusza s az adás, örök adás ívelő hala. Ebbe a nagy ethosz-dzsungelbe rohanjak balga késsel, ezt a Madonna-medencét törjem sebekké idegen, parancsolt horoggal? Úgy zizegett-zengett reggeltől estig benned a szerelem, mint kagylóban a neptuni örökkévalóság vagy éjszakában ezer tücsök hegedűje, ezt a derűs nyugtalanságot, a lét halbőrének állati reszketését öljem meg a kezembe nyomott gyilokkal?

Ó, titkos ágazása a gyilkos terveknek: én is faragtam fegyvert ellened, de milyen idegen az a halál, melyre a fekete Artemiszek béreltek fel, s az, mely önlelkemből virágzik legyezős árnyékként föléd. Ott ültél mohos szikládán, madarak ellenpontozott kotta-káoszában, s vártad új csókomat, mint a madarak legpirosabbját, gyanútlan vártad új ölelésem, mint szellők legdélibb selymét, s én? meghúzódtam egy közeli bokorban, s mérge, kés és nyíl között haboztam. Hiába mutattam felbérelőmnek (nem is egy volt!) ártatlanságod fehér ciklámenét, a szenvedés szerény színével a mélyben, kemény szemével a nyílra mutatott, s én a húrra tettem, mint királynői pálcát az utazó koporsóba. Behunytam a szemem, akartam, hogy reszkető kezem kiejtse a halál sovány madarát, győzz most, lila szőlőbokor, s arc-szomorú leveleiddel fogd fel a nyilat, hogy ne találjon, légy aszkéta, te bukfencező smaragd kolibri, s dobd tollas melledet a nyíl mérges hegye elé, hogy ne érje, sohase találja az elítélt Marvelt. De van-e nagyobb erő, mint a vetélytárs kétségbeesése, van-e ölmosabbban hulló fátum, mint az egyik nő joga a másik ellen, elröppent a nyíl, zöld árnya ott reszket halálkáprázatként örökre szememben, s a tavaszok tavaszát – miért? miért? – gyáván (hősen?) megtagadtam.

Most hagyjatok békén, szegény bérgyilkost gazdag bérelők, pénzeteket zsebre teszem, mert ingyen ki csinál ilyen káromlást, de a hulla-bűvölés zord trafikáit bízzátok énrám. Visszalopom belőled a halált: érzem is szívem kihagyó malmában kék gyíkját lapulni, így akarja erkölcs és természet (két szörnyű komédiás, de jó lesz tőletek is egyszer szabadulni!), hogy mindig a gyilkosok haljanak meg nyilaitól, s örökre éljenek a megöltek. Hiába károgták körém igazukat (ó, szörnyű igazuk van!) fekete hollói a jognak, élni fogsz, gyilkolt tavasz, ciklámen-testedből új boldogság illata erjed, s míg én lassan eltűnök előled, mint hajnali köd a diadalmas délben, halálom ereje élteddé válik, s örök csodája lesz új Paradicsomnak.

*

Ismered jól a bamba donátort csodás Madonna-képek alján: én lettem az, néma szolgálja ördögi annunciációnak. Ott állt az éjfél fekete balusztrádjára támaszkodva az anya, s a levelek zizzenő hálójából, mint szökevény hal a tágult spárgarésen, eléje lobbant a deklamáló angyal: „Üdvözlégy, szerelmes anya, s add vissza az éjfél szomjas bánatának frissen virágzott gyermeked, légy szűzzé s meddővé, mint az őszi levél, méhed fészkeben nem vendég-mókusként alszik a gyermek, hanem mint tolvaj, a hazugság mérges gyümölcse az, lopott titok, melyet ím az árnyak irigy danaidái közé visszaidézek.” A Szentlélek angyala leejtette szárnyát, halott kezéből esik így ki az imakönyv utolsó lapja; a pásztorok visszaterelték csillag-margarétás mezeikről a nyáját a dac vak sátraiba, s a mécsszagú istállóban, hol a borjak már félrehúzódtak egy ismeretlen vendégnek helyet adni, most lustán gőzölgő orral visszahengeredtek régi terpeszükbe.

Én nem hívhatom vissza a gőgös angyalt, nem ébreszthetem csillámló *pax vobis*-okra a kioltott madarakat: méhed kiöntött poharába új életet nem lophatok, én csak a béna donátor vagyok a képen. A szerelem sorsa már örökre ez, eretnek oltárookra hajthatja csak fejét, a bűnök zöld Omphaléja lehet csak istene, s a sátán litániáit kell morognia, ha megszállja az aggály.

Légy üdvöz hát, ördögi apály: szép volt, mikor az élet aranyajtékját lökted Madonnám tikkadt méhébe, de szebb s szentebb, mikor az apály zsugoriságával *vissza*-szívod s pusztán hagyod Marvelt, akár egy normandiai sziklát. De ha már vallásként akarom az ölést, és árvácska-sötét tavaszát üli e képen a halál, fölkelhet statiszta-múmiájából a donátor, s fő-fő színésze lehet-e keserű mitológiának? Minek itt angyal és amatőr sátán, minek az éjfél gúnyos mitrái s az ősz tanonc-szomorúsága? én halálabb vagyok minden halálnál, s nincs kit átkokkal jobban átkozott a szentek zsinata. Akár elfogadsz, Marvel, zengő halálhozónak, akár megtagadsz, mint csúnya betegséget, én nem szűnlek áldani, Sátántól, Istentől egyforma távolodban, humánus magányos virága, szent Prunus.

*

A homokóra csüngő emlő-hegyén mikor villan át az átkos szikra múlttá, hogy hazug jelenemből veled együtt a semmibe rántson, Marvel? Eddig a téli délutánok meleg álarcában intrikált ellened az arcom, de az ágak szájszélén már havas villámként fel-felcsendül a tavasz nevetése, a világ kristálypoharában apad a téli éjfél gyászos itala, s mind több lett a világosság, áruló transzparencia. S akkor végem, akkor sikoltva választ el örökre égi inkongruenciánk. Hallottalak zokogva mondani, mint a halál éden-zöld gejzírét: „szeretlek, szeretlek határtalanul!” – ez a sírás úgy tört át arcod rózsás spanyolfalán, ezek a jajok és könnyek úgy keresztetk hajad, mint felzavart madársereg a tó-néma ágakat, vagy éjfél-középen kiserkenő konstellált csillagok az álarc-holt eget, a te szerelmed a szél szerelme Kolumbusz pohár-ölű vitorláiba, a te csózkod az aranyzöld gyík villanása két bozót közt a napon, a te vágyad az utolsó nád árnyéka az őszi tavon, a te szemed a katicabogár pettyes páncéljának rácsukódása a puha szárnyra, a te velem- és értem-léted az, mit Ágoston mondott az angyalok eszéről: hajnali tudás, *matutina cognitio*.

De én örökre este vagyok, alkony önkínzó pipacsa, fekete jóság. Az én szerelmem ágaskodó erkölcs és korálként cikázó ezeryi kérdés, ha te gyík vagy, én nyomorék raisonneur, ha te tengeri szél vagy, én pascali rongyok, ha te alkotó sírás, én meddő baj-katalógus.

A tavasz itt áll a küszöbön, szatír-álarca át-átcsillan a kéregként repedező februári estén, te gyümölcs és virág leszel a nap-húrú fákon, s én balga csósz, kancsal tantalusz. Hol a varázsló, ki az élet kék köldökéből hozzád való férfit teremtsen: ki ha hullámként tornyosulsz feléje, testvérhullámod legyen, ki ha nevetsz, neked visszhangozza a világ ősi nevetését, ha sírsz, veled legyen szárnyatört tévedt vándormadár? Ne ember, ne erkölcs, ne költő, ne gondolat és paradox érzés, hanem természet, növényi, légi, állati, kristályi sors legyen, mint te magad – az boldoggá tehetne! Minél jobban szeretsz, annál árulóbbnak érzem magam, minél közelebb a tavasz, annál petyhüdőbb a chance-om, akár a lazuló új, és keresem babonás aggálllyal a szerelmedhez méltó Apollót.

Ébredj fel, aranytestű isten, és vedd át a testamentumom! Lábad körül harmatosan lobban a perc, mint fehér ciklámenszirom a száron, menj Marvelhez, s légy egészen olyan, mint ő; bennem örökre keserű mérge már az erósz, rajtam csak álarc az orcám, de te, újszülött isten, áldott utódom te vagy! A te szíved habzó anemónáját nem rágja kora szorgalmú halál, a te álmodat nem teszi köddé a művészet nyughatatlan vágya, a te csózkod tovasikló halát nem öli

mindenféle erkölcs félelmetes horga, betegséggel, rímmel s morállal nem csalod a nőket. Fuss hát Marvelhez, s mire a tavasz legyezője mögötte pávásan kitárul, te légy mellette, aranyló hím bokor, s ő ne is sejtse a cserét. Én meghalok.

*

Kettő vagy, Marvel: kék fonál (tán tengerárnyék) az örökkévalóság időtlen orsaján, de néha perc is, szikrányi szemhéjrebbenés az időben, pillanat pattanó rügye, tűnyi és hegyes, mint a tolvajkodó csók. Örök vagy: hiába hervad istenek viaszarcáról kéregként a mítosz, te lobogva állsz, s virágzol, túl málló teológián. Örök vagy, hódító idegenség e kurta világban, úszó hajó a holdvitorla alján, nagy titok, melynek pereméről lehull, túlrakott gyümölcsként, minden otromba isten és tolvaj ember.

De ma perc voltál, egyetlen szarvacskája az órák fogaskerekének: megláttalak, s aztán tovatűntél, kezemben hagyva véres magját a röppenő időnek. Ó, jelenj meg mindig így, akár a bánat József-köntösében járok, akár a jókedv méhe zümmög a számon; jelenj meg, mutasd meg, hogy nemcsak a végtelenség Léthé-göggje a tied, hanem az idők fitos staccatója is. Ha halott leszek, dinnyesárga bőrrel néma kripta-ölben, légy a kapuhasadékban beszökő pillanatnyi sugár, a hold-nyíl majd új vérrügyet ver szívem zsugorodott ágán, hiszen az örökkévalóság az istenek naiv harpagonádja, de a perc a miénk, a mulandóság kincsét kiraboltuk. Jelenj meg, ha elsodort a halál falánk apálya, s lelkem – túl erkölcs és betegség, mű és tétova Madonna harcán – valahol a kavargó semmi mocsarába bágyadt: villanj fel szíromként, drága Percem, s ez illanó virágtól feléledek. Légy máskor is zuhanó vércse csöndem alvó lombjai közt, az álom medve-balgaságát szakítsd meg, s parancsold lustuló szemem a győztes pillanatra; légy önző nyíl, örült szerelmed berrenő fegyvere, törd át magányom gyáva üregét, s a résen át illegesd, kínáld, ékesítsd az arcod.

Jöhet már az éjfél suta korma, unalom s átok szorgalmas manói járhatják körülöttem a táncot: prunus-arcod rám virágzott tested ágán, s holnapig, míg újra eljössz, lebegsz, repkedsz felettem, mint apostol haján a pünkösdi lángnyelv.

Az egyetlen metafora felé című naplólapok kéziratban maradt folytatása. A Petőfi Irodalmi Múzeumban őrzött kéziratot Tompa Mária rendezte sajtó alá.